

The Holy See

PODRÓŻ APOSTOLSKA DO INDONEZJI, PAPUI NOWEJ GWINEI,
TIMORU WSCHODNIEGO I SINGAPURU
(2-13 września 2024 r.)

SPOTKANIE MIĘDZYRELIGIJNE

PRZEMÓWIENIE OJCA ŚWIĘTEGO FRANCISZKA

Meczet Istiqlal (Dżakarta, Indonezja)

Czwartek, 5 września 2024 r.

[Multimedia]

Drodzy Bracia i Siostry, dzień dobry!

Cieszę się, że jestem tutaj, w największym Meczezie Azji, razem z wami wszystkimi. Pozdrawiam Wielkiego Imama i dziękuję mu za słowa, które do mnie skierował, przypominając, że to miejsce kultu i modlitwy jest również „wielkim domem dla ludzkości”, do którego każdy może wejść, aby zastanowić się nad samym sobą, aby uczynić miejsce dla tej tęsknoty za nieskończonością, którą nosi w sercu, aby szukać spotkania z Bogiem i doświadczyć radości przyjaźni z innymi.

Chciałbym przypomnieć, że meczet ten został zaprojektowany przez architekta Friedricha Silabana, który był chrześcijaninem i wygrał konkurs. Świadczy to o tym, że w historii tego Narodu i w kulturze, którą się w nim oddycha, Meczet, podobnie jak inne miejsca kultu, jest przestrzenią dialogu, wzajemnego szacunku, zgodnego współistnienia religii i różnych wrażliwości duchowych. Jest to wielki dar, który powinniście pielęgnować każdego dnia, aby doświadczenie religijne było punktem odniesienia dla braterskiego i pokojowego społeczeństwa, a nigdy powodem do zamknięcia i niezgody.

W tym kontekście należy wspomnieć o budowie podziemnego tunelu– „tunelu przyjaźni” –

łączącego Meczet „Istiqlal” z Katedrą Najświętszej Maryi Panny Wniebowziętej. Jest to wymowny znak, pozwalający tym dwóm wielkim miejscom kultu, być nie tylko „naprzeciwko” siebie, ale także „połączonymi” ze sobą nawzajem. To przejście pozwala bowiem na spotkanie, dialog, realną możliwość „odkrywania i przekazywania «mistyki» życia razem, wymieszania się, spotkania, [...] uczestnictwa w tej nieco chaotycznej masie, która może zamienić się w prawdziwe doświadczenie braterstwa, w solidną karawanę, w święte pielgrzymowanie” (Adhort. apost. *Evangelii gaudium*, 87). Zachęcam was do kontynuowania tej drogi: abyśmy wszyscy, wszyscy razem, każdy kultywując własną duchowość i praktykując własną religię, mogli iść w poszukiwaniu Boga i przyczynić się do budowania otwartych społeczeństw, opartych na wzajemnym szacunku i wzajemnej miłości, zdolnych do wyeliminowania rygoryzmu, fundamentalizmu i ekstremizmu, które są zawsze niebezpieczne i nigdy nie mogą być usprawiedliwione.

W tej perspektywie, symbolizowanej przez podziemny tunel, chciałbym pozostawić wam dwa przekazy, aby zachęcić was do podążania drogą jedności i harmonii, którą już podjęliście.

Pierwsza z nich brzmi: *zawsze patrzeć w głąb*, ponieważ tylko tam można znaleźć to, co łączy, niezależnie od różnic. W rzeczywistości, podczas gdy nad ziemią znajdują się obszary Meczetu i Katedry, dobrze oznakowane i odwiedzane przez ich wyznawców, pod ziemią, wzdłuż tunelu, ci sami różni ludzie spotykają się i mają dostęp do świata religijnego drugiej strony. Ten obraz przypomina nam o czymś ważnym: że widoczne aspekty religii – obrzędy, praktyki i tak dalej – są dziedzictwem tradycyjnym, które należy chronić i szanować. Jednak to, co leży „pod spodem”, co biegnie pod ziemią, tak jak „tunel przyjaźni”, moglibyśmy powiedzieć, wspólny korzeń dla wszystkich wrażliwości religijnych, jest jeden: dążenie do spotkania z boskością, pragnienie nieskończoności, które Najwyższy umieścił w naszych sercach, poszukiwanie większej radości i życia silniejszego niż jakakolwiek śmierć, które ożywia podróż naszego życia i pobudza nas do wyjścia z naszego „ja”, aby udać się na spotkanie z Bogiem. Właśnie, proszę, pamiętajmy o tym: patrząc w głąb, przyjmując to, co płynie w głębi naszego życia, pragnienie pełni, które zamieszkuje w głębi naszych serc, odkrywamy, że wszyscy jesteśmy braćmi, wszyscy jesteśmy pielgrzymami, wszyscy jesteśmy w drodze do Boga, niezależnie od tego, co nas odróżnia.

Druga zachęta brzmi: *troszczyć się o więzi*. Tunel został zbudowany od jednego końca do drugiego, aby zbudować połączenie między dwoma różnymi i oddalonymi miejscami. To właśnie czyni przejście podziemne: łączy, czyli tworzy więź. Czasami myślimy, że spotkanie między religiami jest kwestią poszukiwania za wszelką cenę wspólnej płaszczyzny między różnymi doktrynami i wyznaniem religijnymi. W rzeczywistości, może się zdarzyć, że takie podejście w końcu nas podzieli, ponieważ doktryny i dogmaty każdego doświadczenia religijnego są różne. To, co naprawdę nas zbliża, to tworzenie połączenia między naszymi różnicami, troska o pielęgnowanie więzi przyjaźni, o poświęcanie uwagi, o wzajemność. Są to relacje, w których każdy otwiera się na drugiego, w których angażujemy się: we wspólne poszukiwanie prawdy, ucząc się od innej tradycji religijnej; w wychodzenie naprzeciw potrzebom ludzkim i duchowym. Są to więzi, które pozwalają nam współpracować, iść razem: w dążeniu do jakiegoś celu, w obronie ludzkiej

godności, w walce z ubóstwem, w krzewieniu pokoju. Jedność rodzi się z osobistych więzów przyjaźni, z wzajemnego szacunku, z wzajemnej obrony przestrzeni i idei innych. Obyście zawsze o to się troszczyli!

Drodzy bracia i siostry, „promowanie harmonii religijnej dla dobra ludzkości” jest inspiracją, za którą jesteśmy wezwani podążać. Ona daje również tytuł do wspólnej deklaracji przygotowanej na tę okazję. Podejmujemy w niej z odpowiedzialnością poważne, a niekiedy dramatyczne kryzysy, które zagrażają przyszłości ludzkości, w szczególności wojny i konflikty, niestety podsycane także przez instrumentalizację religijne, ale także kryzys w zakresie ochrony środowiska, który stał się przeszkodą dla rozwoju i współistnienia narodów. W obliczu tego scenariusza ważne jest, aby promować i wzmacniać wartości wspólne dla wszystkich tradycji religijnych, pomagając społeczeństwu „przezwyciężyć kulturę przemocy i obojętności” (*Wspólna Deklaracja Istiqlal*), oraz aby krzewić pojednanie i pokój.

Dziękuję wam za tę wspólną drogę, którą podążacie. Indonezja to wielki kraj, mozaika kultur, grup etnicznych i tradycji religijnych, bogata różnorodność, która znajduje również odzwierciedlenie w różnorodności ekosystemu i otaczającego środowiska. A jeśli prawdą jest, że jesteście gospodarzami największej kopalni złota na świecie, wiedźcie, że najcenniejszym skarbem jest wola, aby różnice nie stały się przyczyną konfliktu, ale harmonizowały się w zgodzie i we wzajemnym szacunku. Harmonia, to jest to, co tworzycie. Nie zatraćcie tego daru! Nigdy nie pozbawiajcie się tego bogactwa, tak wielkiego; przeciwnie, pielęgnujcie je i przekazujcie, zwłaszcza najmłodszym. Niech nikt nie ulega fascynacji fundamentalizmem i przemocą, niech wszyscy będą raczej zafascynowani marzeniem o wolnym, braterskim i pokojowym społeczeństwie i ludzkości!

Dziękuję! Dziękuję wam za wasz uprzejmy uśmiech, który zawsze jaśnieje na waszych twarzach i jest znakiem waszego piękna i wewnętrznej otwartości. Niech Bóg obdarzy was tym darem. Z Jego pomocą i Jego błogosławieństwem idźcie naprzód, *Bhinneka Tunggal Ika*, zjednoczeni w różnorodności. Dziękuję!

Pozdrowienie Ojca Świętego Franciszka w „Tunelu Przyjaźni”

Drodzy Bracia i Siostry,

Gratuluje wam wszystkim, ponieważ ten „Tunel Przyjaźni” ma być miejscem dialogu i spotkania.

Kiedy myślimy o tunelu, łatwo wyobrażamy sobie mroczną drogę, która, zwłaszcza jeśli jesteśmy sami, może budzić strach. Tutaj jest jednak inaczej, ponieważ wszystko jest oświetlone.

Chciałbym wam jednak powiedzieć, że to wy jesteście światłem, które go rozjaśnia, waszą przyjaźnią, zgodą, jaką pielęgnujecie, waszym wzajemnym wsparciem, i dzięki waszemu wspólnemu podążaniu, które was prowadzi ku pełnemu światłu na końcu drogi.

My, ludzie wierzący, którzy przynależymy do różnych tradycji religijnych, mamy do odegrania pewną rolę: pomóc wszystkim przejść przez tunel ze wzrokiem zwróconym ku światłu. W ten sposób, na końcu drogi można rozpoznać w tych, którzy szli obok nas, brata, siostrę, z którymi trzeba dzielić życie i wspierać się nawzajem.

Licznym oznakom zagrożenia, mrocznym czasom, przeciwstawiamy znak braterstwa, które przyjmując drugiego i szanując jego tożsamość, zachęca go do wspólnej drogi, podejmowanej w przyjaźni i prowadzącej ku światłu.

Dziękuję wszystkim, którzy działają w przekonaniu, że możemy żyć w zgodzie i pokoju, świadomi potrzeby bardziej braterskiego świata. Chciałbym wyrazić życzenie, aby nasze wspólnoty były coraz bardziej otwarte na dialog międzyreligijny, i były symbolem pokojowego współistnienia, charakteryzującym Indonezję.

Wznoszę modlitwę do Boga, Stwórcy wszystkich, aby błogosławił wszystkich, którzy przejdą przez ten tunel w duchu przyjaźni, zgody i braterstwa. Dziękuję!